

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ
ДАВЛАТ ВА ЖАМИЯТ ҚУРИЛИШИ АКАДЕМИЯСИ**

Қўлёзма ҳуқуқида
ББК: 66.3 (5Уз)1

Узбекистон

ДАВЛЕТОВА МАХСУДА ШЕРИПОВНА

**ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТИНИНГ ОЛИЙ ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ
СИЁСАТИ ВА УНИНГ РИВОЖЛАНИШИ**

23.00.02 – Сиёсий институтлар ва жараёнлар

**Сиёсий фанлар номзоди илмий даражасини олиш учун
ёзилган диссертация**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т И

ТОШКЕНТ-2007

378(043.3)

Диссертация Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетининг «Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти» кафедрасида бажарилган

Илмий раҳбар: Сийёсий фанлар доктори, профессор
Ибодулла Эргашев

Расмий оппонентлар: Сийёсий фанлар доктори, профессор
Назулла Қосимович Жўраев,
фалсафа фанлари доктори
Хуррам Фармонович Хайдаров.

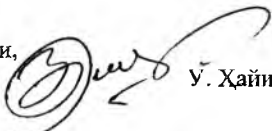
Етакчи ташкилот: Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Диссертация химояси 2007 йил «19» октябрь кунин соат 14 да Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси қошидаги фан доктори илмий даражасини олиш учун ташкил қилинган Д.005.10.01 рақамли Ихтисослашган кенгаш йиғилишида бўлиб ўтади. (Манзил: 700003, Тошкент шаҳри, Ўзбекистон шоҳ кўчаси, 45).

Диссертация билан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси кутубхонасида танишиш мумкин.

Автореферат 2007 йил «14» сентябрь да тарқатилди.

Д.005.10.01 рақамли
Ихтисослашган кенгаш илмий котиби,
тарих фанлари номзоди, доцент

У. Хайитов

1. ДИССЕРТАЦИЯНИНГ УМУМИЙ ТАВСИФИ

Мавзунинг долзарблиги. Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати ва унинг ривожланишини ўрганиш амалга оширилаётган ислохотлар, эркин, демократик фуқаролик жамияти, озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт куриш мақсадлари билан узвий боғлиқдир. Чунки, жамиятнинг истиқболини олий таълимнинг ривожланишисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек, «Ўз-ўзидан аёнки янги давлат барпо этишда миллий ва умуминсоний кадрятлар руҳида тарбияланган, мамлакатимизни модернизация қилиш ва замонавий демократик жамият куриш йўлидаги мураккаб ва кенг қўламли вазифаларни ҳал этишга қодир бўлган янги авлод кадрларини тайёрлаш масаласи муҳим принципиал ва ҳал қилувчи аҳамиятга эга»¹.

Мавзунинг долзарблиги бир қатор жиҳатлар билан белгиланади:

Биринчидан, мустақиллик туфайли жамият ҳаётининг ривожланиши, таълим, хусусан олий таълим соҳасида содир бўлган ўзгаришлар бир-бири билан узвий боғлиқ бўлиб, амалга оширилган ва оширилаётган янгиланишларни, ютуқ ҳамда муаммоларни ўрганишни тақозо этади.

Иккинчидан, олий таълим тизимининг мақсад ва вазифаларини амалга оширишда янгича назарий концептуал асосларда таълимнинг ўзига хос миллий модели билан боғлиқ жиҳатларини ўрганиш, унинг бозор иқтисодиёти талаблари асосида амалга оширилишида давлатнинг бош ислохотчилик ролини кўрсатиш ва таҳлил этиш зарур.

Учинчидан, давлатнинг олий таълим сиёсатининг ривожланишидаги ўзига хос хусусиятларини «Таълим тўғрисида»ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишда эришилган ютуқлар, тажрибаларни умумлаштиришни ҳам тақозо этади. Яъни, таълим сиёсати фалсафасининг мақсад ва вазифалари сиёсий фанларда етарлича ўрганилмагани билан боғлиқ.

Тўртинчидан, олий таълим соҳасида янги йўналишларнинг шаклланиши, унинг бозор иқтисодиёти талаблари асосида амалга оширилиши билан боғлиқ.

Бешинчидан, олий таълим соҳасини янгилаш ва модернизациялаш, унинг жаҳон андозаларига жавоб беришида тегишли вазирлик, таълим муассасалари, университетлар профессор-ўқитувчиларнинг иштироки ёки мутахассис кадрлар тайёрлашнинг олий таълим жараёнидаги тажрибасини умумлаштириш ва таҳлил этишга бўлган эҳтиёж мавжуд.

Олтинчидан, Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграцияси, республиканинг жаҳондаги мавқеи ва обрў-эътиборининг мустаҳкамланиб бораётгани таълим соҳасидаги хориж тажрибасининг амалий, фойдали

¹ Каримов И.А. Ўзбекистоннинг 16 йиллик мустақил тараққийет йўли. «Халқ сўзи», 2007 йил 31 август.

378(043.3)

Диссертация Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика
университетининг «Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва
амалиёти» кафедрасида бажарилган

Илмий раҳбар: Сийёсий фанлар доктори, профессор
Ибодулла Эргашев

Расмий оппонентлар: Сийёсий фанлар доктори, профессор
Назрулла Қосимович Жўраев,
фалсафа фанлари доктори
Хуррам Фармонович Хайдаров.

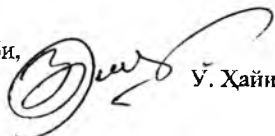
Етакчи ташкилот: Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Диссертация химояси 2007 йил «19» октябр куни соат 14^с да
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият
қурилиши Академияси қошидаги фан доктори илмий даражасини олиш учун
ташкил қилинган Д.005.10.01 рақамли Ихтисослашган кенгаш йиғилишида
бўлиб ўтади. (Манзил: 700003, Тошкент шаҳри, Ўзбекистон шох кўчаси, 45).

Диссертация билан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги
Давлат ва жамият қурилиши Академияси кутубхонасида танишиш мумкин.

Автореферат 2007 йил «14» сентябр да тарқатилди.

Д.005.10.01 рақамли
Ихтисослашган кенгаш илмий котиби,
тарих фанлари номзоди, доцент

У. Хайитов

1. ДИССЕРТАЦИЯНИНГ УМУМИЙ ТАВСИФИ

Мавзунинг долзарблиги. Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати ва унинг ривожланишини ўрганиш амалга оширилаётган ислохотлар, эркин, демократик фуқаролик жамияти, озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт куриш мақсадлари билан узвий боғлиқдир. Чунки, жамиятнинг истиқболлини олий таълимнинг ривожланишисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек, «Ўз-ўзидан аёнки янги давлат барпо этишда миллий ва умуминсоний кадриятлар руҳида тарбияланган, мамлакатимизни модернизация қилиш ва замонавий демократик жамият куриш йўлидаги мураккаб ва кенг қўламли вазифаларни ҳал этишга қодир бўлган янги авлод кадрларини тайёрлаш масаласи муҳим принципиал ва ҳал қилувчи аҳамиятга эга»¹.

Мавзунинг долзарблиги бир қатор жиҳатлар билан белгиланади:

Биринчидан, мустақиллик туфайли жамият ҳаётининг ривожланиши, таълим, хусусан олий таълим соҳасида содир бўлган ўзгаришлар бир-бири билан узвий боғлиқ бўлиб, амалга оширилган ва оширилаётган янгиланишларни, ютуқ ҳамда муаммоларни ўрганишни тақозо этади.

Иккинчидан, олий таълим тизимининг мақсад ва вазифаларини амалга оширишда янги назарий концептуал асосларда таълимнинг ўзига хос миллий модели билан боғлиқ жиҳатларини ўрганиш, унинг бозор иқтисодиёти талаблари асосида амалга оширилишида давлатнинг бош ислохотчилик ролини кўрсатиш ва таҳлил этиш зарур.

Учинчидан, давлатнинг олий таълим сиёсатининг ривожланишидаги ўзига хос хусусиятларини «Таълим тўғрисида»ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишда эришилган ютуқлар, тажрибаларни умумлаштиришни ҳам тақозо этади. Яъни, таълим сиёсати фалсафасининг мақсад ва вазифалари сиёсий фанларда етарлича ўрганилмагани билан боғлиқ.

Тўртинчидан, олий таълим соҳасида янги йўналишларнинг шаклланиши, унинг бозор иқтисодиёти талаблари асосида амалга оширилиши билан боғлиқ.

Бешинчидан, олий таълим соҳасини янгилаш ва модернизациялаш, унинг жаҳон андозаларига жавоб беришда тегишли вазирлик, таълим муассасалари, университетлар профессор-ўқитувчиларнинг иштироки ёки мутахассис кадрлар тайёрлашнинг олий таълим жараёнидаги тажрибасини умумлаштириш ва таҳлил этишга бўлган эҳтиёж мавжуд.

Олтинчидан, Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграцияси, республиканинг жаҳондаги мавқеи ва обрў-эътиборининг мустақамланиб бораётгани таълим соҳасидаги хориж тажрибасининг амалий, фойдали

¹ Каримов И.А. Ўзбекистоннинг 16 йиллик мустақил тараққийет йўли. «Халқ сўзи», 2007 йил 31 август.

эришилган ютуқлар ҳамда мавжуд муаммоларни хал этиш йўлларини сиёсий фанлар нуктаи назаридан таҳлил этиш асосида илмий-тадқиқот ишини олиб боришга бўлган эҳтиёж сақланиб қолмоқда.

Диссертациянинг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. «Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати ва унинг ривожланиши» муаммосини ўрганиш Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида ишлаб чиқилган илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқ.

Тадқиқотнинг мақсади. Ўзбекистон Республикасининг олий таълим соҳасидаги давлат сиёсати ва унинг ривожланишини, демократик фуқаролик жамияти, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш билан боғлиқ хусусиятларини сиёсий фанлар нуктаи назаридан тадқиқ этишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари қуйидагилар:

- «олий таълим», «давлатнинг олий таълим соҳасидаги сиёсати» тушунчаларининг мазмун ва моҳиятини тавсифлаш;
- олий таълимга доир давлат сиёсатидаги ўзгаришларни таҳлил этиш;
- олий таълим сиёсатидаги ўзгаришларнинг илмий концептуал асослари ва тамойилларини ўрганиш;
- олий таълимни жамиятнинг янгилиниши, ўзгариши ва уни янада модернизациялаш сифатида таъсирини кўрсатиш;
- олий таълимнинг икки босқичли тизимга ўтишининг моҳиятини сиёсий фанлар нуктаи назаридан таҳлил этиш;
- олий таълимнинг янгича маънавий-мафкуравий асосларининг афзалликларини асослаш;
- давлат сиёсатининг мазкур соҳага тегишли мақсадларини амалга ошириш механизмларини умумлаштириш;
- олий таълимнинг хорж билан ҳамкорлик йўналишларини ўрганиш;
- олий таълим тизими дастурларини амалга оширувчи таълим муассасаларининг фаолиятини таҳлил этиш;
- олий таълим ривожига ютуқлар, мавжуд муаммоларни ўрганиш ва ечимига қаратилган илмий-назарий хулосалар, тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг объектини. Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати, олий таълим тизими, давлат таълим стандартига мувофиқ фаолият кўрсатувчи муассасалар, давлат бошқаруви органлари, шунингдек, ёшлар ташкил этади.

Тадқиқотнинг предмети. Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати ва унинг ривожланиш омилларини, тегишли таълим муассасалари, таълим-тарбия субъектлари фаолияти билан боғлиқ қонуниятларни сиёсий фанлар нуктаи назаридан ўрганишдан иборат.

Тадқиқотнинг услуби. Мавзунини ёритишда жамият ривожланишининг умумий қонуниятлари-тарихийлик, мантикийлик, холислик ва демократик

принциплар, таркибий-функционал ёндашув ҳамда илмий билишнинг муаммоли-таҳлил каби усулларидан фойдаланилди

Ҳимояга олиб чиқилаётган асосий фикрлар. Ҳимояда куйидаги концептуал гоялар илгари сурилади:

— мустақиллик туфайли Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги янгиланишлар, унинг ягона сиёсий-мафкуравий мақсад, манфаатлардан холи бўлишининг таълим фалсафасидаги муҳим йўналиш эканлиги;

— давлат сиёсатида олий таълим тизими концепциясининг маъно-мазмуну, уни миллий-маданий мерос ва умумэътироф этилган демократик кадриятлар тизими билан таракқиётнинг миллий моделида акс этиши муқаррарлиги;

— олий таълим босқичлари, бакалаврият ва магистратуранинг жаҳон олий таълим тажрибаси билан мос келиши;

— олий таълимнинг ривожланиши, унинг ютуқларининг муайян мамлакат ҳудуди билан чегараланмаслиги, умуминсоний аҳамиятга эга эканлиги тўғрисидаги концепция ҳамда давлатлараро ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш зарурлиги;

— олий таълим ва глобаллашув жараёнининг узвий алоқадорлиги, миллий мутахассис кадрлар тайёрлашда уларнинг маънавий-сиёсий кифёсининг миллий гояга ишонч ва эътиқоди билан боғлиқлиги;

— Ўзбекистонда демократик фуқаролик жамияти куришда, озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаётга эришишда илм-фан ютуқлари мутахассис кадрлар салоҳияти билан узвий боғлиқлиги давлатнинг муҳим стратегик мақсади эканлиги билан боғлиқ гоя ва қарашлар.

Диссертациянинг илмий янгиллиги. Ўзбекистоннинг олий таълим соҳасидаги сиёсатининг ўзгариши ва унинг ривожланиши концепциясининг ўзига хос хусусиятлари, маъно-мазмунининг, сиёсий фанлар нуқтаи назаридан ёндашиб, таҳлил этилганлиги билан белгиланади.

— «Олий таълим», «Давлатнинг олий таълим соҳасидаги сиёсати» тушунчаларининг маъно-мазмуну тавсифланган;

— олий таълим жамиятни янгилаш, эркин ва демократик фуқаролик жамияти курилишининг муҳим омилли эканлиги асосланган;

— давлат сиёсатининг олий таълим соҳасидаги ўзига хос жиҳатлари ва янгиланишлари таҳлил этилган;

— олий таълим муассасаларининг фаолияти ўрганилган;

— олий таълим соҳасидаги ўзгаришларнинг маънавий-мафкуравий негизлари ва тамойиллари ўрганилган;

— олий таълим йўналишларидаги ўзгаришлар бозор иктисодиёти талаблари асосида таҳлил этилган;

— олий таълим босқичларидаги мавжуд айрим объектив ва субъектив муаммолар ва унинг ечим асосланган;

— олий таълим соҳасида дунёнинг ривожланган мамлакатлари билан ўзаро тажриба алмашишнинг аҳамияти кўрсатилган;

— глобаллашув жараёнида олий таълим муассасаларини битириб чиқаётган кадрларнинг дунёқараши, салоҳияти ва кадриятларга муносабати билан боғлиқ омиллар ўрганилган;

— Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсатининг устувор йўналишлари, уни янада ривожлантиришга қаратилган илмий хулоса ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилган.

Диссертациянинг назарий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижалари ва унда илгари сурилган ғоялар давлатнинг олий таълим соҳасига доир сиёсатини чуқурроқ ўрганиш ва билишда муҳим илмий назарий аҳамият касб этади.

Олий таълимнинг ривожланиши, уни янада модернизациялаш билан боғлиқ янгича ёндашув ва хулосалардан, жойлардаги олий таълим муассасаларининг фаолиятини ташкил этишда фойдаланиш мумкин. Диссертациянинг илмий-назарий хулосалари олий таълим соҳасида замон талабларига жавоб берадиган кадрлар тайёрлашда, уларнинг миллий ғояга ишонч ва эътиқодини мустаҳкамлашда, шунингдек, таълим соҳаси ютук ҳамда муаммоларини ўрганиш билан боғлиқ илмий тадқиқотларда фойдаланиш имкониятини беради. «Сиёсатшунослик», «Миллий ғоя», «Ўзбекистон Республикасининг Конституциясини ўрганиш», «Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти» каби фанларни ўқитишда фойдаланиш мумкин.

Натижаларнинг жорий қилиниши. Диссертациянинг асосий қондалари, хулосалари илмий-назарий ва амалий конференцияларда, жумладан, Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий Университетининг «Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури ва университет таълимининг истикболлари» деб номланган Конференциясида (2001 йил 22 июнь), Ўзбекистон Республикаси Президентининг Истикболли ёш педагог ва илмий кадрлар малакасини ошириш «Истеъдод» жамғармасининг хорижда таълим олган ёш мутахассисларнинг III-IV-Конференцияларида, шунингдек, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида ўқув жараёнларида олиб борилган маъруза ва амалий машғулотларда жорий қилинган.

Ишнинг синондан ўтиши. Тадқиқот иши Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетининг ижтимоий-сиёсий фанлар бўйича ташкил этилган илмий-назарий семинарда (2006 йил 22 март), Ўзбекистон Республикаси Президенти хузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академиясидаги илмий-назарий семинарда (2006 йил 19 июль), Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети (2007 йил 9 февраль) ҳамда Тошкент молия институти (2007 йил 26 январь)нинг ижтимоий-сиёсий фанлар кафедраларида муҳокамадан ўтган ва химояга тавсия этилган.

Натижаларнинг эълон қилинганлиги. Тадқиқотнинг асосий концептуал ғоялари, тақлифлари 2001-2006 йилларда чоп этилган тўққизта илмий нашрларда ўз аксини топган. Улар республика миқёсида ўтказилган илмий-амалий анжуман материалларида, «Жамият ва бошқарув», «Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари», «Ҳаёт ва қону» журналларида, «Ўзбекистон Республикаси Конституцияси: тарих ва тараққиёт» рисоласида мақола сифатида, ҳамда «Ўзбекистонда таълим қонунчилигининг ривожланиши» номли монографияда ўз аксини топган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Тадқиқот иши 149 бетни ташкил қилиб, кириш, 7 параграфни ўз ичига олган 3 боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловадан иборат.

2. ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг кириш қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги, янгилиги, ўрганилганлик даражаси, ишнинг мақсади ва вазифалари, назарий ва амалий аҳамияти асосланган.

Тадқиқотнинг биринчи бобида «**Мустақил Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсатининг янгича назарий-концептуал асослари**» ўрганилган. Биринчи бобнинг биринчи параграфи «**Давлатнинг олий таълим соҳасидаги сиёсати: тушунчаси, янгича назарий-концептуал асослари**» деб номланган. Унда мустақиллик туфайли олий таълим соҳасида амалга оширилган янгиланишлар таҳлил қилинган. Мамлакатимизда олий таълим соҳасидаги ислохотларнинг зарурлиги, шарт-шароитлари асослаб берилган.

Ўзбекистонда давлат сиёсатининг олий таълим соҳасидаги назарий, концептуал асослари янгидан ишлаб чиқилганлигини тақозо этадиган ўзига хос йўналишлари келтирилиб таҳлил этилади.

Олий таълим соҳаси — таълим тизимининг муайян босқичидир. Тадқиқотда Олий таълим — давлатнинг жамиятни ривожлантиришга қаратилган сиёсатининг муҳим соҳаси сифатида ўрганилади. Шунингдек, олий таълимга инсонларнинг муайян қисмини қамраб олувчи, уларга фан, таълимдан миллий ва умуминсоний маданият ютуқларидан саноқ берувчи, ўз билими, кўникмалари илмий салоҳияти билан мамлакатнинг энг муҳим муаммоларини ечишда иштирок эта олувчи баркамол инсонни, мутахассис кадрларни шакллантиришга қаратилган давлат сиёсатини амалга оширувчи таълим тури сифатида қаралади.

Ўзбекистоннинг таълим сиёсатида ўзига хос йўли мавжудлиги қуйидаги йўналишларда келтирилиб: 1) Олий таълим тизимини ислоҳ этишда дунёдаги мавжуд амалиётдан кенг фойдаланилди, олий таълимнинг икки босқичли даражасига ўтилди; 2) Олий таълимга талабалар қабул қилишда давлат гранти ва тўлов-шартнома асосида қабул қилиш усули жорий этилди; 3) Олий таълимга талабалар тест синовлари, айрим ихтисосликлар бўйича

дастлаб суҳбат (танлов) ўтказилади. Бундай ижодий имтиҳон конкурс орқали абитуриентнинг қобилияти баллиқ тизим орқали баҳолаш (балли)дир;

4) Ўзбекистонда давлатнинг бош ислохотчилик роли, олий таълим соҳасида ҳам сақланиб қолди. Таълимнинг хусусийлаштирилишига ўзига хос ёндашилди ва давлатнинг ҳомийлиги сақланиб қолинди. Таълим соҳасида фаолият кўрсатаётган муассасалар, профессор-ўқитувчиларни молиявий қўллаб-қувватлашга давлат алоҳида аҳамият бермоқда. Бу Ўзбекистондаги ижтимоий-иқтисодий ҳолат, демографик вазиятнинг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ ҳолда ўрганилган ва тегишли хулосалар берилган.

Тадқиқотнинг биринчи бобининг иккинчи параграфи «Олий таълимнинг миллий тизими концепцияси: шаклланиши ва тамойиллари»ни тадқиқ этишга бағишланган.

Мамлакатимизнинг олий таълим муассасаларини губдан ислоҳ қилишга доир давлат сиёсатини илмий жиҳатдан таҳлил қилган ҳолда олий таълимнинг миллий тизими концепцияси давлат сиёсатида ўз аксини топаётганлигига эътибор қаратилган.

Олий таълим фаолиятига миллий маданий мерос ва кадрларни ҳисобга олган ҳолда, ошқоралиқ, сўз ва фикр эркинлиги, инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари устуворлиги, ижод эркинлиги, истеъдодни рағбатлантириш миллий таълим тизимининг умумэъгироф этилган асосий тамойиллари сифатида ўрганилган. Бу ҳозирги кун таълимнинг янги концепцияси моҳиятини очиб беради ҳамда таълим соҳасидаги сиёсатнинг мазмунини ўзида акс эттиради. Янги таълим концепцияси инсоннинг яшаш шароитини яхшилаш, кадр-қимматини асраш каби умумбашарий кадрларни ёқлайди, амалий ҳаётга тадбиқи эса инсон, таълим муассасаси ва давлат сиёсатининг уйғунлашувида ўз аксини топади. Бу соҳада эришилган ютуқлар тадқиқотда атрофлича таҳлил этилган.

Тадқиқотнинг иккинчи боби «Ўзбекистон давлатида олий таълим босқичлари: янгиланиш ва модернизацияланиш жараёнлари» деб номланади. Унинг «Олий таълим миллий тизимининг бакалаврият босқичи: максими, ўзгаришлар ва янгиланишлар» деб номланган биринчи параграфида олий таълимнинг бакалаврият босқичининг моҳияти ва афзалликлари ҳамда модернизацияланиш жараёнлари қиссий тадқиқ қилинган.

Олий таълимни модернизациялаш — замонавий кўриниш бериш, уни замон талабларига мувофиқ ўзгартиришдан иборатдир. Янгиланишлар туфайли Ўзбекистон Республикасида олий таълим соҳаси икки босқичда амалга ошириладиган бўлди. Бунда олий таълимнинг таркибий тузилиши, мавжуд жараёнлар замон талабларига мувофиқ, жаҳон андозаларига мос қайта ташкил этилди.

Олий таълимнинг биринчи босқичи бакалаврият бўлиб, унда ўқиш тўрт йил этиб белгиланди. Бу муайян йўналиш бўйича билим олишнинг биринчи босқичи бўлиб, ўзига хос жиҳатларга эга.

Талабалар бакалавриат йўналишини тугатгач иккинчи босқичда ўз қобилиятини инобатга олган ҳолда, хоҳишига кўра давом эттириши мумкин. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида ҳам бу борадаги фаоллиятни ривожлантириш назарда тутилади. Статистик маълумотларга кўра, 1999-2004 йилларда олий ўқув юртлири жамиятимизга (жами) 189836 та бакалавр тайёрлаб берган. Буларнинг 13902 таси 1999 йилда; 22885 таси 2000 йилда; 31167 таси 2001 йилда; 35047 таси 2002 йилда; 40045 таси 2003 йилда; 46790 таси эса 2004 йилда тайёрланган¹.

2005-2006 йилларда 118574 та олий маълумотли кадрлар тайёрланган бўлиб, уларнинг энг кўпини таълим соҳаси учун тайёрланган юқори малакали кадрлар (2005 йилда 32154 та, 2006 йилда 33418 та) ташкил этади². «Бутунги кунда мамлакатимизнинг 65 та олий ўқув юртида 850 йўналиш ва мутахассислик бўйича 300 мингга яқин талаба билим олмақда»³.

Тадқиқотда ўтган йиллар давомида бакалавр, мутахассис кадрлар тайёрлаш тажрибаси, эришилган ютуқлар атрофлича таҳлил этилган. Бакалаврлар тайёрлашнинг афзаллигига баъзан нотўғри тушуниш ҳолатларига муносабат билдирилган. Бу кенг жамоатчилик онгида сақланиб қолган «бир босқичли таълим тизимининг афзаллиги тўғрисидаги» қараш билан боғлиқ эканлиги таъкидланган.

Шу нуқтаи назардан, бакалавр мутахассисларга ўз қобилиятини, қизиқишини, иқтидорини аниқ баҳолаш имкониятини беради. Бу унинг магистратурада ўқиш ёки ўқимаслигини ихтиёрий ҳал этиш қафолати ҳамдир.

Тадқиқотда олий таълимнинг бакалавриат босқичини янада ривожлантириш, замонавий таълим ва фанни ўрганиш технологияларини эгаллашга қаратилган тест ўтказишни янада такомиллаштириш, талабалikka қабул қилишдаги айрим салбий ҳолатларнинг олдини олиш, талабалар билимини баҳолашдаги кундалик назорат шаклларини такомиллаштириб боришга эришиш йўллари асослаб берилган.

Тадқиқот иккинчи бобининг иккинчи параграфи «**Магистратура босқичи ва унинг модернизациялашиш жараёнлари**» деб номланади. Унда Ўзбекистонда олий таълимнинг иккинчи босқичи магистратуранинг мазмун-моҳияти, ундан қутилган натижа ва муҳим вазифалар, уларнинг амалга оширилиши жараёнидаги айрим муаммоларнинг ечимига қаратилган илмий ҳулосалар мавжуд тажрибаларни инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган.

Тадқиқотда магистратура босқичи олий таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг энг муҳим таълим стратегияси сифатида давлат ва жамиятнинг инсон салоҳиятини ривожлантириш истиқболи нуқтаи назаридан ўрганилган. Олий таълимга муҳим социал институт сифатида қаралиб, етиштиб чиқаётган

¹ Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумоти. 2005 йил 22 июнь. (№18.12-09.29).

² Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумоти. 2007 йил 22 февраль. (№02-07-265.03).

³ Қаримов И.А. Ўзбекистоннинг 16 йиллик мустақил тараққиёт йўли. «Халқ сўзи», 2007 йил 31 август.

магистрларга таълимнинг турли йўналишлари орқали фан, таълим ва маданият устуворлигига эришиш мумкинлиги мамлакатда фуқаролик жамияти қуриш, озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш мақсадлари билан узвий боғлиқ ҳолда ўрганилган.

Маълумки, бугунги кунда Ўзбекистоннинг олий ўқув юртлири битирувчилари учун талабнома билан муружаат этаётган корхона ва ташкилотлар «Битирувчи-2007» тақсимога матбуот орқали тақлиф этилмоқда. Масалан, Тошкент Молия институтини 2006-2007 ўқув йилда 946 та бакалавр, 243 та магистр; Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетини давлат гранти асосида 512 та, шартнома асосида 904 та бакалавр; давлат гранти асосида 30 та, шартнома асосида 198 та магистрлар битириб чиқишлари маълум келинган.¹ Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети 2005-2006 ўқув йилда давлат гранти асосида 140 та, шартнома асосида 382 та магистр тайёрлаб берган бўлса², 2006-2007 ўқув йилда давлат гранти асосида 154 та, шартнома асосида 605 та магистр битириб чиқмоқда.³

Шунингдек, тадқиқотда магистратура босқичида мустақиллик туфайли эришилган ютуқлар, давлат гранти ва шартнома асосида тайёрланган мутахассис кадрларнинг мониторинги амалга оширилганлиги бошқа айрим олий ўқув юртлири мисолида ҳам ўзининг далилини топган. Тадқиқотда магистратуранинг салоҳияти, унинг илм-фан ривожига таъсири, аспирантура босқичига тайёргарлик, унда ўқиш имконияти нуқтан-назаридан баҳосини топиб таҳлил этилган.

Тадқиқотнинг учинчи боби «Олий таълим соҳаси ва глобаллашув жараёнлари» деб номланган бўлиб, биринчи параграфида «Олий таълим соҳасининг глобаллашуви ва ўзаро ҳамкорликнинг кенгайиши» билан боғлиқ ўзгаришлар таҳлил этилади. Унинг энг муҳим жиҳати олий таълимнинг бугунги глобаллашув жараёнидаги муҳим вазифаси ҳамда маънавий салоҳиятни таъминловчи кучга эга эканлиги билан белгиланиши қайд этилади.

Мустақил Ўзбекистоннинг «Таълим тўғрисида»ги илк қонуни мамлакатимиз таълим тизимида халқаро ҳамкорликнинг ҳуқуқий асосларини белгилаб берган. Жумладан, 44-модданинг биринчи бандида шундай дейилган: «Таълим муассасалари ва таълим тизимидаги корхоналар қонунида белгиланган тартибда таълимга доир муаммолар юзасидан халқаро ҳамкорликда иштирок этадилар, ажнабий мамлакатларнинг ўқув юртлири ва илмий муассасалари билан бевосита алоқалар ўрнатиш, улар билан биргаликда ўқув юртлири очиш ҳуқуқига эгадирлар»⁴.

¹ «Халқ сўзи». 2007 йил 15 февраль; «Халқ сўзи». 2007 йил 22 февраль.

² «Халқ сўзи». 2006 йил 24 март.

³ «Халқ сўзи» 2007 йил 31 январь.

⁴ Ўзбекистоннинг янги қонуни. №6-Т : А.Долат.1993.Б. 46-70.

Тадқиқотда глобаллашув жараёни таълимни социал инфраструктуранинг муҳим элементларидан бирига айлантирганлиги, олий таълим мамлакатда илм-фанни, юқори технология, инсон салоҳияти, жамиятни ривожлантирувчи омил эканлиги таҳлил этилади.

Тадқиқотда Ўзбекистоннинг хориж билан олий таълим соҳасидаги турли йўналишларда амалга ошираётган ҳамкорлиги таҳлил этилиб, натижалари умумлаштирилган ҳамда хулосалар чиқарилган.

Тадқиқот учинчи бобнинг иккинчи параграфи «**Олий таълим соҳаси глобаллашувининг сиёсий-маданий жиҳатлари**»ни тадқиқ этишга бағишланган. Унда олий таълимга глобаллашиш жараёнларининг муҳим йўналиши сифатида уни айрим ноҳолис сиёсий мақсад ва мафкуралар таъсиридан ҳолос бўлиши билан боғлиқ омилларга эътибор қаратилади. Глобаллашувнинг айрим сиёсий жиҳатларига эътибор қаратилган. Бу халқаро доирада ўзи таъсирини бир томонлама ўтказишга интилаётган айрим ташкилотлар фаолияти орқали ифодаланади. Глобаллашувнинг маданий жиҳатлари — маданий ахборотларнинг қудратли тўлкини, уларга бўлган эҳтиёжларнинг ортиши билан боғлиқ. Бу мутахассис кадрлар тайёрлашда уларнинг дунёқараши, миллий ғоя негизларига бўлган ишонч ва эътиқодини ошириш билан боғлиқ эканлигига алоҳида эътибор қаратилади.

Учинчи бобнинг учинчи параграфида «**Мутахассис кадрлар тайёрлашда олий таълим ролининг ошиб бориши: ютуқлар, муаммолар ва ечимлар**» таҳлил этилади.

Тадқиқотда ҳозирги кунда юқори малакали кадрлар тайёрлаб берувчи олий таълим муассасалари фаолиятларини ўрганиш орқали мавжуд айрим муаммолар ва унинг ечимига эътибор қаратилган.

Бизнингча, биринчидан, ишлаб чиқаришда кадрлар малакасига қўйиладиган талабнинг юқори эканлиги, бу бўлажак мутахассисдан ўз соҳасини чуқур ўзлаштиришга ундаши ва таълим жараёнида онгли интизомни шакллантиришни тақозо этади. Бунга амал қилиш зарур.

Ўзбекистонда олий таълим соҳасидаги эришилган ютуқларга сиёсий фанлар нуқтаи назаридан баҳо берилади. Олий таълимнинг бир томонлама тоталитар сиёсий мақсадлар ва манфаатлар таъсиридан ҳолос бўлганлиги, ягона дунёқараш, мафкуравий тамойиллардан, илм-фан ютуқларига «марказ манфаати»дан келиб чиққан ҳолда қараш, режали иктисодга бўйсундиришнинг салбий оқибатлари ҳамда илм-фан ривожини ва олий таълимнинг миллий-маданий негизларидан ажралиб қолиши, дунё фани ютуқларига панжа орасидан қараш тажрибасидан воз кечилиши мустақилликнинг муҳим ютуғи сифатида таҳлил этилади.

Шунингдек, тадқиқотда мутахассис кадрлар тайёрлашда олий таълим ролининг ошиб бориш омиллари ва шарт-шароитлари ўрганилади. «Таълим тўғрисида»ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури қабул қилингандан буён ўтган йилларда олий таълимни янада модернизациялаш билан боғлиқ жараёнлар алоҳида таъкидланади. У тегишли далиллар орқали асосланади.

Олий таълимдаги янгиланишлар ва мутахассис кадрларнинг илмга бўлган муносабати, дунёкараши ҳамда Ватан олдидаги бурч ва масъулиятини ҳис этиш билан боғлиқ ўзига хос хусусиятларни ҳисобга олиш, бозор иқтисодиётига ўтиш билан боғлиқ айрим объектив қийинчиликларни ҳисобга олган ҳолда таҳлил этилган. Давлатнинг олий таълимни, илм-фанни қўллаб-қувватлашдаги бош ислохотчилик ролининг аҳамияти Ўзбекистон шароити ва хусусиятлари билан боғлиқ ҳолда ўрганилган.

Тадқиқотда шу билан боғлиқ илмий хулоса, таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

3. ХУЛОСА

Тадқиқот натижаларини таҳлил этиб, қуйидаги хулоса, амалий таклиф ва тавсияларни бериш мумкин:

Биринчидан, мустақиллик туфайли Ўзбекистон давлатининг олий таълимни ислох этишга қарагилган сиёсати олий таълим ривожланишининг миллий модели билан боғлиқ бўлган хусусиятларини, миллий-маънавий кадриятларни ҳисобга олган ҳолда умумий қонуниятларни ифода этади.

Иккинчидан, маълумки, таълим соҳасининг ривожини ва унинг натижалари умуминсоний аҳамият касб этади. Олий таълим ривожини бир томонлама мафкуравий ақидалардан халос бўлгани, унинг дунёдаги илғор мамлакатлар фан ва таълим соҳасидаги ютуқларидан баҳраманд бўлишига ҳамда таълимни энг замонавий ютуқ ва янгиликлар асосида ташкил этишга имконият яратиб беради.

Учинчидан, Ўзбекистон олий таълим соҳасидаги сиёсати таълим тизимини дунё таълим тизимидаги илғор тажриба билан бойитиши, мамлакатда олий таълим соҳасидаги ўзгаришлар билан унинг сиёсий фалсафаси, миллий ва умуминсоний мезонлар, мақсад ва манфаатлар билан боғлиқ истикболга эга бўлишини намоён этади.

Тўртинчидан, янги таълим тизимида ёшларга кенг имконият яратилган бўлса-да, уни янада такомиллаштириш чораларини қўриш зарур. Бунинг учун йўналишлар бўйича ўқитилаётган фанларни танлаш имкониятини, рақобат, мулоқот муҳитини янада такомиллаштириш заруратини ҳисобга олиш муҳим.

Бешинчидан, олий таълим соҳасидаги муаммолардан бири — ёшлар томонидан айрим касбларни эгаллашда уларнинг нуфузига қараб интилиш ҳолатлари мавжудлигидир. Муаммонинг ҳал этилиши кадрларнинг салоҳияти билан боғлиқлигини эътиборга олган ҳолда, ўқишга ёшларнинг қобилияти қараб йўл-йўриқ, ёрдам кўрсатишда (касб танлашда) ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик Республика ташхис марказларининг фаолиятини кучайтириш мақсадга мувофиқ, деб ўйлаймиз.

Олтинчидан, кадрлар тайёрлашда ишлаб чиқаришнинг мавқеини кучайтириш мақсадида мулкчиликнинг турли шакллари хисобга олиб, уларнинг ҳам буюртмачи, ҳам истеъмолчи сифатида иштирокини амалда таъминлаш зарур.

Еттинчидан, таълим жараёнида тест синовларининг жорий этилиши олий таълимга қобилиятли, иқтидорли ёшларни танлаб олишда муҳим ўзгаришлар амалга ошириляётганлигидан далолатдир. Уни янада ривожлантириш, модернизациялаш ҳақида ўйлаш керак. Айниқса, тест натижаларининг эълон қилиш муддатларини қисқартиришга эришиш лозим.

Саккизинчидан, профессор-ўқитувчилар томонидан олий таълим соҳасида жорий этиляётган янгилликларни қабул қилиш ҳолатлари ҳам силлик кечаётгани йўқ. Айрим ҳолларда талабаларнинг билимини баҳолашда субъектив омилга, «ўқитувчига боғлиқлик» муҳити сақланиб қолмоқда. Уни бартараф этиш учун деканат, факультет ва кафедраларнинг масъулиятини янада ошириш ҳамда кундалиқ ўқув жараёнида талабанинг билимини баҳолаб бориш орқали истеъодларини рағбатлантириш лозим.

Тўққизинчидан, олий таълим муассасаларининг моддий-техника базаси янгиланиб, ўзгариб бораётган бўлса-да, замонавий фан техника ютуқларидан фойдаланиш етарли эмас. Шунинг учун бу йўналишда илмий-амалий, услубий анжуманларни кўпроқ ташкил этиш зарур.

Ўнинчидан, олий таълимдаги ўзгаришлар бўйича айрим илғор университетлар базасида уни ўрганишни ташкил этиш ҳамда оммалаштириш чораларни кўриш лозим.

Ўн биринчидан, олий таълимга талабаликка қабул қилишда нафакат тест синовлари, айти пайтда, таълим йўналиши ва мутахассислиги хусусиятларини хисобга олиб, бўлгуси мутахассиснинг касбга лаёқати, қизиқишини аниқлаб берадиган қўшимча синов механизмларини ҳам жорий этиш фойдадан ҳоли эмас. Бу таълим соҳасидаги айрим салбий ҳолатларнинг олдини олиш ёки қамайтириш имкониятини беради.

Ўн иккинчидан, Ўзбекистоннинг олий таълим тизимидаги ўзгаришлар олий ўқув юрklarини дунёдаги таълим муассасалари билан яқинлаштиради. Таълим соҳасидаги ҳар бир ютук глобал ўзгаришларга ўз таъсирини кўрсатиши мумкин. Лекин, миллий таълим тизими ҳар бир халқнинг миллий-маънавий кадриятларидан узилиб қолмаслиги учун ёшлар онгига миллий ғояни чуқур сингдириш, уларда ишонч ва эътиқодни мустаҳкамлаб бориш ҳар бир мураббий, кафедра, деканат, факультетларнинг, олий таълим муассасаси илмий жамоатчилигининг муқаддас бурчи бўлмоғи лозим. Чунки, олий таълим билан боғлиқ ижобий ўзгаришлар давлат сиёсати билан боғлиқ ҳолда, миллий манфаатларга янада кўпроқ хизмат қилади. Бу мамлакатда эркин ва фаровон ҳаёт қурилишига қаратишга қаратишган миллий ғоя мақсадлари билан муштарак ҳолда тегишли шарт-шароит яратлади.

4. ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ

1. Давлетова М.Ш. «Ўзбекистонда таълим қонунчилигининг ривожланиши» (монография). - Тошкент, ТДЮИ. 2003.-Б.219.
2. Давлетова М.Ш. «Таълим — миллат тақдир демак». // Жамият ва бошқарув. - Тошкент, 2001. 4-сон. Б. 56-58.
3. Давлетова М.Ш. «Баркамол аълод орзуси. Таълим қонунчилигининг айрим хусусиятлари». //Хаёт ва қонун.-Тошкент, 2001. 4-сон. б.78.
4. Давлетова М.Ш. «БМТнинг инсон ҳуқуқлари соҳасида таълим ўн йиллиги». //Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари.-Тошкент, 2004. 2-сон. Б.15- 16.
5. Давлетова М.Ш. «Олий таълим: ютуқлар муаммолар ва ечимлар». //Жамият ва бошқарув. –Тошкент, 2005.3-сон. Б.93-96.
6. Давлетова М.Ш. «Қонун устуворлиги — тараққиётимиз гаровидир». //Ўзбекистон Республикаси Конституцияси: тарих ва тараққиёт рисоласи. –Тошкент, ТДЮИ. 2003.-Б.87-90.
7. Давлетова М.Ш. «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури амалда». //«Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва университет таълимининг истиқболлари» мавзундаги ўқув-методик конференция материаллари тўплами. -Тошкент: ЎЗМУ, 2001. Б.5-6.
8. Давлетова М.Ш. «Ўзбекистон Республикасида олий таълимни янгилаш — бу мамлакатни янгилаш демакдир». //Ўзбекистон Республикаси Президентининг истиқболли ёш педагог ва илмий кадрлар малакасини ошириш «Истеъдод» жамғармаси хорижда таълим олган ёш мутахассисларнинг III-конференцияси материаллари тўплами. 14-жилд. -Тошкент, 2005. Б.43-48.
9. Давлетова М.Ш. «Ўзбекистон давлатида олий таълим соҳаси босқичлари: янгилаш ва модернизацияланиш жараёнлари». //Ўзбекистон Республикаси Президентининг истиқболли ёш педагог ва илмий кадрлар малакасини ошириш «Истеъдод» жамғармаси хорижда таълим олган ёш мутахассисларнинг IV конференцияси материаллари тўплами. 21-жилд. - Тошкент, 2006. Б.44-55.

Сиёсий фанлар номзоди илмий даражасига талабгор Давлетова Махсуда Шериповнанинг 23.00.02 – Сиёсий институтлар ва жараёнлар ихтисослиги бўйича «Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати ва унинг ривожланиши» мавзuidaги диссертациясининг

РЕЗЮМЕСИ

Таянч сўзлар: давлат сиёсати, олий таълимнинг ривожланиши, олий таълим ислохоти, олий таълимнинг концептуал асослари, олий таълимнинг босқичлари, олий таълимда модернизациялаш жараёнлари, олий таълимнинг глобаллашуви.

Тадқиқот объектлари: Ўзбекистон давлатининг олий таълим соҳасидаги сиёсати, олий таълим тизими, давлат таълим стандартларига мувофиқ олий таълим дастурларини амалга оширувчи олий таълим муассасалари, таълим соҳасидаги давлат бошқарув органлари, уларга қарашли муассаса ва ташкилотлар.

Ишнинг мақсади: Ўзбекистон Республикасининг олий таълим соҳасидаги давлат сиёсатини сиёсий фанлар нуқтаи назаридан тадқиқ қилиш ва илмий асосланган хулоса ҳамда тақлифлар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқот усуллари: ворисийлик, тарихийлик, мантиқийлик, тизимийлик, қиёсий-сиёсий таҳлил, таркибий-функционал ёндашув.

Олинган натижалар ва уларнинг янгилиги: Ўзбекистонда давлатнинг олий таълим соҳасидаги сиёсатининг маъно-мазмунини сиёсий фанлар нуқтаи назаридан таҳлил этилган, олий таълим муассасалари фаолияти жаҳон тажрибаси билан қиёсий-сиёсий таҳлил қилинган; олий таълим соҳасида давлат сиёсатининг устувор йўналишлари, уни янада ривожлантиришга қаратилган илмий асосланган хулоса ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Амалий аҳамияти: Тадқиқот натижалари ва унда илгари сурилган ғоялардан олий таълим соҳасидаги мавжуд муаммо ҳамда камчиликларни чуқурроқ ўрганишда, бу борада давлат олиб бораётган сиёсатни янада такомиллаштиришда кенг фойдаланиш мумкин.

Тадқиқ этиш даражаси ва иқтисодий самарадорлиги: Диссертациянинг асосий қондалари, хулосалари турли илмий-назарий, илмий-амалий конференцияларда, тадбирлардаги маъруза ва семинарларда ўзи ифодасини топган.

Қўлланиш соҳаси: Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларида «Миллий ғоя», «Таълим муассасаларини бошқариш», «Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти», «Сиёсатшунослик», «Йнсон ҳуқуқлари» фани ва курсларини ўқишда ҳамда олий таълимда ёшлар орасида таълим-ғарбия жараёнида фойдаланиш мумкин.

РЕЗЮМЕ

диссертации Давлетовой Махсуды Шериповны на тему: «**Политика государства Узбекистан в сфере высшего образования и его развитие**» на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – Политические институты и процессы

Ключевые слова: Государственная политика, развитие высшего образования, реформа высшего образования, этапы высшего образования, модернизация высшего образования, глобализация высшего образования.

Объекты исследования: Политика республики Узбекистан в сфере высшего образования, согласно государственным образовательным стандартам, государственные управляющие органы в сфере образования, заведения и организации относящиеся к ним.

Цель работы: Исследовать государственную политику республики в сфере высшего образования и с точки зрения политических наук разработать научно обоснованные выводы и предложения.

Методы исследования: Преемственность, историчность, логичность, непрерывность, сравнительно-политический анализ, структурно-функциональный подход.

Полученные результаты и их новизна: Проанализировано содержание государственной политики в сфере высшего образования с точки зрения политических предметов, проведен сравнительно-политический анализ деятельности ВУЗов в сравнении с мировым опытом; реформы происходящие в стране по подготовке национальных кадров в сфере высшего образования; роль в создании основ гражданского общества; приоритетные направления государственной политики в сфере высшего образования, разработаны выводы и предложения по ее совершенствованию.

Практическая значимость: Результаты исследования и идеи могут быть широко использованы в сфере высшего образования в изучении недостатков и существующих проблем, а также для дальнейшего совершенствования политики государства в этой сфере.

Степень внедрения и экономическая эффективность: Основные выводы и предложения диссертации нашли свое отражение в семинарах и лекциях, в научно-теоретических и научно-практических конференциях.

Область применения: Могут быть использованы в преподавании предметов и курсов, как «Национальная идеология», «Управление образовательных заведений», «Теория и практика строения демократического общества в Узбекистане», «Политология», «Права человека», а также в процессе образования среди молодежи в ВУЗах.

REZUME

Thesis of Mahsuda Davletova Sheripovna on the scientific degree competition of the candidate of political sciences, specialty 23.00.02 - Political Institutes and Processes. Subject: «Uzbekistan state Policy in the Sphere of Higher Education and its Development»

Key words: State policy and development in sphere of education; reformation of higher education; modernization of higher education; globalization of higher education.

Subjects of the inquiry: Policy of the Republic of Uzbekistan in sphere of higher education; in accordance with the state education standards, state governing bodies in sphere of education, institutions and organizations which belong to them.

Aim of the inquiry: To review the policy in the sphere of higher education in the Republic of Uzbekistan in terms of political sciences to develop research based conclusions and proposals.

Method of inquiry: applicable, historicity, being logic, incessant, comparative-political analysis, structural and functional approach.

The results achieved and their novelty: Significance of state policy of higher education, in point of political subjects was analyzed; activity of Higher Educational Institutes was analyzed based on world experience; reforms, which take place in the country on training of preparing national staff in the sphere of higher education; conclusions and proposals have been developed on its improvement.

Practical value: The results of research and ideas can be widely used in sphere of higher education in reviewing disadvantages and existing problems, improve the state policy in this sphere.

Degree of embed and economic affectivity: important rules and outcomes of dissertation have been reflected in seminars and lectures on scientific-theoretical and scientific-practical conferences.

Sphere of usage: It can be used in teaching such subjects and courses as «National Ideology», «Management in educational establishments», «Theory and practice of building democratic state in Uzbekistan», «Political Study», «Human Rights», as well as in the process of educating youth in higher educational establishments.

Тадқиқотчи

М.Ш. Давлетова

Босишга рухсат этилди. 07.09.2007й.
Босма табоқ 1,25. Адади 100. Буюртма № 06/9.
«Академ – Хизмат» босмахонасида чоп этилди.
Манзил: Тошкент, Ўзбекистон шоҳ кўчаси, 45